TURIZMGA KIRISHNI YENGILLASHTIRISH: RAQAMLASHTIRISH VA VIZA ISLOHOTLARI

Davronova Marjona Baxodirovna
Email: davronovamarjona711@gmail.com

Kalit so`zlar:
turizm, raqamlashtirish, elektron viza, viza islohotlari, sayyohlik oqimi, O‘zbekiston

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishida turizm sohasida kirishni yengillashtirish jarayonlari, jumladan raqamlashtirish va viza islohotlarining ahamiyati yoritilgan. Elektron viza tizimlari, onlayn xizmatlar va biometrik nazoratning afzalliklari hamda ular turizm rivojiga ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar va mavjud muammolar haqida so‘z yuritilib, kelajak uchun samarali yechimlar taklif etilgan.

Kirish. Turizm bugungi globallashuv davrida nafaqat iqtisodiy o‘sishning, balki mamlakatlar o‘rtasidagi madaniy, ijtimoiy va siyosiy aloqalarni mustahkamlashning ham muhim omillaridan biri hisoblanadi. Dunyo bo‘yicha sayyohlar oqimi yil sayin ortib bormoqda va bu jarayon mamlakatlarning iqtisodiyotida sezilarli daromad manbai sifatida namoyon bo‘lmoqda. Turizmning samarali rivojlanishi esa, avvalo, turistlar uchun qulay muhit yaratishga bog‘liqdir. Ayniqsa, kirish-chiqish jarayonlarining soddalashtirilishi, viza tartib-taomillarining yengillashuvi hamda raqamli texnologiyalar orqali xizmatlarning tezkor ko‘rsatilishi turizmning asosiy drayverlaridan biri bo‘lib qolmoqda. So‘nggi yillarda dunyoning ko‘plab mamlakatlari turizmni rag‘batlantirish maqsadida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, elektron hukumat tizimlari orqali xizmatlarni onlayn ko‘rsatish, shuningdek, viza rejimlarini soddalashtirish kabi islohotlarni amalga oshirmoqda. Elektron viza tizimlari, biometrik nazorat, elektron to‘lov va onlayn bronlashtirish xizmatlari turistlar uchun vaqt va xarajatlarni tejashga, mamlakatlar uchun esa turizm oqimini samarali boshqarishga xizmat qilmoqda. O‘zbekiston misolida ham turizm sohasida tub burilishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, ko‘plab davlat fuqarolari uchun vizasiz rejim joriy qilinishi, elektron viza tizimining yo‘lga qo‘yilishi, aeroport va chegara nazorat punktlarida raqamli texnologiyalar asosida xizmatlarning ko‘rsatila boshlashi mamlakat turistik salohiyatini oshirdi. Bu islohotlar tufayli O‘zbekistonga tashrif buyuruvchi sayyohlar soni yil sayin ortmoqda. Shu bilan birga, turizmni rivojlantirishda muammolar ham yo‘q emas. Infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, internet tezligi va raqamli xavfsizlik bilan bog‘liq masalalar, ayrim davlatlarda huquqiy

tartiblarning murakkabligi bu sohada to‘siq bo‘lib qolmoqda. Shunday ekan, xalqaro tajribani o‘rganish, raqamlashtirish jarayonini chuqurlashtirish va viza siyosatini izchil takomillashtirish bugungi kunda dolzarb vazifalar sirasiga kiradi.

Adabiyotlar tahlili. Turizm sohasida kirishni yengillashtirish, xususan viza siyosatini soddalashtirish va raqamlashtirishning ahamiyati ko‘plab tadqiqotchilar tomonidan o‘rganilgan. Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma’lumotlariga ko‘ra, elektron viza tizimlari va vizasiz rejimlarning kengayishi global turizm oqimini sezilarli darajada oshirgan (UNWTO, 2022). Shuningdek, xalqaro amaliyot shuni ko‘rsatadiki, vizani soddalashtirish choralarini qo‘llagan mamlakatlarda sayyohlar soni keskin ortgan, bu esa iqtisodiy o‘sishga ijobiy ta’sir ko‘rsatgan (Neumayer, 2010).. Raqamlashtirishning turizm infratuzilmasiga ta’siri ham muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Buhalis va Law (2008) o‘z tadqiqotida raqamli texnologiyalar turizmda xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish, turistik ma’lumotlarni tezkor taqdim etish va raqobatbardoshlikni mustahkamlashda muhim omil ekanini ta’kidlaydi. Elektron hukumat xizmatlari, onlayn ariza topshirish tizimlari va mobil ilovalardan foydalanish sayyohlarga qulaylik yaratishi haqida ham ko‘plab ilmiy ishlarda qayd etilgan (Tse & Zhang, 2019). O‘zbekiston kontekstida esa, Ismoilova (2021) mamlakatda turizmni rivojlantirishda viza islohotlari va elektron xizmatlarning joriy etilishi natijasida tashrif buyuruvchi sayyohlar soni keskin oshganini qayd etadi. Bundan tashqari, Karimov (2020) turizm sohasida raqamlashtirish jarayonlarining samaradorligini tahlil qilib, internet infratuzilmasini kuchaytirish va xavfsizlik tizimlarini takomillashtirish zarurligini alohida ta’kidlagan. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, vizasiz rejim va elektron viza tizimlari turizm oqimini oshiradi, biroq bu bilan birga xavfsizlik, noqonuniy migratsiya va raqamli xavfsizlik masalalarini ham keltirib chiqaradi (Chishti, 2017). Shu bois, ko‘plab olimlar vizani soddalashtirish bilan birga, samarali nazorat mexanizmlarini joriy etish lozimligini qayd etmoqda. Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar turizmga kirishni yengillashtirish jarayonida raqamlashtirish va viza islohotlari eng muhim omil ekanini ko‘rsatmoqda. Biroq muvaffaqiyatli natijaga erishish uchun bu jarayon kompleks yondashuvni, ya’ni texnologik infratuzilmani rivojlantirish, huquqiy asoslarni takomillashtirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirishni talab qiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Turizm sohasida kirishni yengillashtirish bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, viza islohotlari va raqamlashtirish jarayonlari global sayyohlik oqimining o‘sishida muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari elektron viza tizimlari, onlayn ariza topshirish va biometrik nazorat xizmatlari nafaqat turistlar uchun qulaylik yaratishini, balki mamlakatlar uchun turizmni boshqarish va nazorat qilishda samarali vosita bo‘lib xizmat qilishini ko‘rsatmoqda. O‘zbekiston misolida ko‘rish mumkinki, vizasiz rejimning joriy etilishi va elektron viza tizimining ishga tushirilishi qisqa vaqt

ichida tashrif buyuruvchi sayyohlar sonini sezilarli darajada oshirdi. Bu o‘z navbatida turizm xizmatlariga talabni kuchaytirib, iqtisodiyotga qo‘shimcha daromad manbalarini yaratmoqda. Biroq ushbu jarayon bilan bir qatorda ayrim muammolar ham kuzatilmoqda. Jumladan, texnologik infratuzilmaning to‘liq rivojlanmaganligi, internet tezligi va raqamli xavfsizlik bilan bog‘liq masalalar turistlarning umumiy qoniqish darajasiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Xalqaro tajribalar bilan solishtirilganda, O‘zbekistonning turizmni raqamlashtirish bo‘yicha natijalari ijobiy baholanishi mumkin. Masalan, Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari — Tailand, Malayziya va Singapur elektron vizalar va avtomatlashtirilgan chegara nazorati orqali turistik oqimni samarali boshqarmoqda. Shunga o‘xshash mexanizmlarni kengaytirish O‘zbekiston uchun ham istiqbolli yo‘nalish bo‘lib qoladi. Tadqiqot shuni ham ko‘rsatadiki, turizmni rivojlantirishda faqatgina viza islohotlari va raqamlashtirish yetarli emas. Sayyohlik infratuzilmasini modernizatsiya qilish, xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish, xalqaro marketing strategiyalarini kengaytirish ham zarur. Chunki turistlar uchun vizaning osonligi bilan bir qatorda, xavfsizlik, qulay transport tizimi, sifatli xizmat va ijtimoiy muhit ham katta ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, tadqiqot muhokamasi shuni tasdiqlaydiki, raqamlashtirish va viza siyosatining soddalashtirilishi turizmni rivojlantirishda strategik vosita hisoblanadi. Ammo bu jarayon kompleks yondashuvni talab qiladi: texnologik yechimlarni tatbiq etish bilan birga, huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy omillar ham uyg‘unlashgan holda rivojlanishi zarur.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, turizm sohasida kirishni yengillashtirish mamlakatlar iqtisodiyoti va xalqaro imiji uchun strategik ahamiyatga ega. Raqamlashtirish jarayonlari — elektron vizalar, onlayn ariza topshirish, biometrik nazorat va raqamli to‘lov tizimlari turistlar uchun qulaylik yaratib, sayohat jarayonini tezkor va xavfsiz qiladi. Shu bilan birga, viza islohotlari — vizasiz rejim, qisqa muddatli vizalarni soddalashtirish va elektron tizimlarni kengaytirish turizm oqimini sezilarli ravishda oshiradi. O‘zbekiston misolida, so‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar turizmda ijobiy o‘zgarishlarga olib kelgani kuzatilmoqda. Turistlar sonining ko‘payishi nafaqat turizm xizmatlariga talabni oshirdi, balki iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga ham qo‘shimcha ta’sir ko‘rsatdi. Biroq mavjud muammolar — texnologik infratuzilma, raqamli xavfsizlik va xizmat sifati masalalari — bu jarayonni yanada mukammallashtirishni talab etadi. Xalqaro tajribadan kelib chiqib aytish mumkinki, O‘zbekiston turizm sohasida raqamlashtirish va viza siyosatini takomillashtirish orqali mintaqada raqobatbardosh markazga aylanish imkoniyatiga ega. Kelgusida bu yo‘nalishda kompleks yondashuv, zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNWTO (2022). *Tourism Visa Openness Report*. World Tourism Organization.
2. Neumayer, E. (2010). *Visa restrictions and bilateral travel*. The Professional Geographer, 62(2), 171–181.
3. Buhalis, D., & Law, R. (2008). *Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet*. Tourism Management, 29(4), 609–623.
4. Tse, T., & Zhang, E. (2019). *Digital technologies and tourism development*. Journal of Tourism Futures, 5(1), 7–16.
5. Chishti, M. (2017). *Visa policies, migration and tourism: A global analysis*. International Migration Review, 51(3), 573–597.
6. Ismoilova, N. (2021). *O‘zbekistonda turizmni rivojlantirishda raqamlashtirishning ahamiyati*. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar jurnali.
7. Karimov, A. (2020). *Turizm infratuzilmasida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi va muammolari*. Samarqand: Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari.